

HORVÁTHNÉ PETRÁS VIKTÓRIA¹**A középiskolai mezőgazdasági képzések jelentősége Magyarországon**

A mai oktatási rendszerben a szakképzett munkaerő felkészítésére a közoktatás, a felsőoktatás, valamint az iskolarendszeren kívüli szakképzés keretei között van lehetőség. Az agrárágazati oktatással és iskolákkal szemben a társadalom és a gazdaság elvárásai sokrétűek. Egy olyan tevékenységre kell felkészíteni a fiatalokat, amely napi időbeosztásukhoz nehezen köthető, nagy állóképességet igényel, mindamelllett alkalmazkodni kell a növények és az állatok biológiai ritmusához. A mezőgazdasági szakmák iránti csökkenő érdeklődés, valamint az ágazat foglalkoztatási nehézségei időszerűvé teszik a kérdést, hogy az agrárvégzettségűek mennyire tudnak és akarnak elhelyezkedni saját szakterületükön (KSH, 2015).

A témakör feldolgozása során elsődleges célom a mezőgazdasági munkafolyamatok egyediségének, összetettségének bemutatása, az emberi tényező szerepének és jelentőségének kiemelése. A mezőgazdaságban dolgozók felkészültségének, a szakma iránti elhivatottságának feltérképezése annak érdekében, hogy kihangsúlyozzuk a mezőgazdasági képzések jelentőségét és hiányosságait, mindezt szemléltetve és alátámasztva a Kaposvári FM DASZK Móricz Zsigmond Mezőgazdasági Szakgimnáziuma Szakközépiskolája és Kollégiuma adatai alapján.

1. Szakirodalmi áttekintés**1.1 Mezőgazdasági munkaerő szerepe jelentősége**

A mezőgazdasági termelés tényezői között a technikai fejlődés ellenére a munkaerő kiemelt és sajátos szerepet tölt be. Nemcsak gazdasági, de társadalmi és politikai szempontból is fontos (Kömüves, 2017). A mezőgazdasági termelés egészét, piaci versenyképességét, vállalkozásainak színvonalát, eredményét a munkaképesség, illetve a munkaerő teljesítőképessége döntő mértékben befolyásolja (Villányi–Vasa, 2007). A munkaerő elemzését mindenekelőtt a mezőgazdaság sajátosságainak figyelembevételével szükséges elkezdeni, mivel a mezőgazdasági munkafolyamatok mind az állattenyésztés, mind a növénytermesztés vonatkozásában sajátos munkakörülményeket jelentenek. Gondoljunk csak a növénytermesztési feladatokra, ahol szabadföldi körülmények között kell elvégezni a műveletek többségét. Az időjárás hatásai – eső, sár, hideg, hőség, szárazság, por stb. – technikai eszközökkel ugyan csökkenthetők, de nem

¹ PhD hallgató, Kaposvári Egyetem Gazdálkodás- és Szervezéstudományi Doktori Iskola; horvathne.petrasviktoria@gmail.com

szüntethetők meg. Hasonló a helyzet az állattenyésztési munkafolyamatokkal is, ahol a biológiai folyamatok következményeként az állattartás és -tenyésztés még sajátosabb munkafeltételek között folyik (Széles, 2001). A takarmányozás, állatgondozás, állati terméknyerés, a trágyaeltávolítás, az állattartó épületek és telepek munkakörülményeit az alkalmazott munkaerőnek el kell fogadnia. Fontos azt is megemlítenünk, hogy a mezőgazdasági munkafolyamatok jelentős része ugyan gépesíthető, de teljesen nem automatizálható. Ez azt jelenti, hogy még a gépesített munkafolyamatok esetében is a munkaműveletek egy részét manuálisan kell elvégezni (fejés, nyírás), ebből adódóan az ember közvetlen közreműködése a technikai eszközök üzemeltetésében is nélkülözhetetlen. Az értékelés során azt is szem előtt kell tartanunk, hogy az állattartó telepek – például sertéstelepek, szarvasmarhatelepek – munkáinak megszervezése bonyolult folyamat, hiszen igen eltérő az állománykoncentráció, a technológia, a gépesítettség, a termelési integráció foka, valamint az állomány termelőképesége (Kömüves, 2010). Az állattenyésztés ágazatai szervezési szempontból – a növénytermesztési ágazatokhoz képest – elsősorban időbeli és térbeli struktúrájuk tekintetében térnek el, hiszen az állattartó telepek folyamatosan, vagy kvázi-folyamatosan termelhetnek, ezzel szemben a növénytermesztésnél az évszakok változásai miatt – legalábbis mérsékelt égöv alatt – kényszerűen nyugalmi periódusokkal is számolni kell. Ezekhez a feltételekhez, változásokhoz a munkavégzés során folyamatosan alkalmazkodni kell (Buzás, 2001). Ez szakmai felkészültséget, problémamegoldó-képességet, önállóságot, gyors döntéshozatalt és alkalmazkodóképességet igényel (Pfau, 1998). Ezekkel az elvárásokkal ellentétben Magyarországon a mezőgazdaságban alkalmazott munkaerő szakképzettsége alacsony, különösen igaz ez más ágazatokkal való összehasonlításban (Berde, 2003). Felmerülhet az olvasóban, vajon mi lehet ennek az oka és mi a megoldás. Azt gondolom, a választ Popp (2014) ebben a témában íródott tanulmánya adja meg számunkra. A nemzetközi versenyképesség javításához a tőke mellett szaktudásra is szükség van, amit egyelőre külföldi szaktanácsadók pótolnak a legjobb eredményt felmutató vállalkozásoknál. A jelenlegi oktatási, kutatási rendszer, szaktanácsadói hálózat már a mai versenyviszonyok között sem állja meg a helyét, sőt az új kihívásokra egyáltalán nem alkalmas. Továbbá hiányos az agrár-szakképzés (elsősorban középfokon), egyre több szakmában megszűnt a szakmunkás- és a technikusképzés, számos iskolaintegráció történt az utóbbi időben (Kömüves 2015), de a gyakorlóléhelyek számát és felkészültségét tekintve is változtatásokra lenne szükség. Fontos azonban megemlíteni azt is, hogy a felsőoktatásban a végzős hallgatók tudásszintje, ismeret struktúrája sem felel meg egy világversenyre ítélt élelmiszer-gazdaság igényeinek. A vállalatok ma már szinte „vadásznak” a korszerű ismeretekkel rendelkező szakemberekre. Az egyetemi, kutatóintézeti és vállalati innovációs készség és tevékenység szintén okolható az élelmiszer-gazdaság jelenlegi

gyenge teljesítményeiért. Fejlesztésre, ösztönzésre szorul, azzal a feltétellel, hogy szemléletével, oktatási-kutatási eredményeivel szervesen kötődjön a gazdálkodás gyakorlatához.

2. Anyag és módszer

A kutatás során primer és szekunder adatokat gyűjtöttem. Primer kutatásom egy előre összeállított interjú volt a kaposvári FM DASZK Móricz Zsigmond Mezőgazdasági Szakgimnáziuma, Szakközépiskolája és Kollégiumának oktatási igazgatóhelyettesével. Az adatfelvétel a jelenlegi és a jövőbeni kilátásokat térképezte fel. Az interjú lefolytatása előtt egy héttel a kérdéseimet interjúalanyomnak megküldtem, annak érdekében, hogy adatokkal fel tudjon készülni. A válaszokat diktafonnal rögzítettem, majd számítógépre installáltam. Az eredmények megjelenítésére Microsoft Office programcsomagot használtam fel. A kutatásom során rendkívüli esemény nem történt, időtartama 1 órát vett igénybe. Az adatfelvételre 2016 decemberében került sor. Szekunder információimat a Központi Statisztikai Hivatal 2015. évi adatai, a 2011. évi népszámlálás, illetve a 2010. évi agrárcenzus adatai jelentették.

3. Eredmények

3.1 Foglalkoztatás

A mezőgazdaság vidéki foglalkoztatásban betöltött szerepének visszaesése, valamint a szolgáltató szektor fokozódó térnyerése a nemzetközi tendenciákhoz hasonlóan Magyarországon is általános jelenség. Az élőmunka-felhasználás mérséklődését eredményező modern technológiák alkalmazása, a termelési szerkezet leegyszerűsödése, a specializáció és a koncentráció mellett elsősorban a nemzetgazdaság más ágazataiban elérhető magasabb jövedelmek és kedvezőbb munkakörülmények gyorsították fel az elmúlt két évtizedben a mezőgazdaságból történő munkaerő-kiáramlást (Bíró–Rác, 2013).

A kilencvenes években bekövetkező gazdasági változások igen kedvezőtlenül hatottak a foglalkoztatás mértékére, ami a mezőgazdaságra is rányomta bélyegét. Hazánkban a mező- és erdőgazdaság foglalkoztatási részesedése az 1990. évi 17,5%-ról 2002-re 6,2%-ra mérséklődött, majd 2008-ra további 4,4%-ra csökkent, ezután lassú növekedés volt megfigyelhető. 2010 óta közel 50 ezerrel nőtt az agráriumban dolgozók száma, annak ellenére, hogy a gépesítettség is jelentősen javult. Az elmúlt években ez az arány jelentős mértékben nem is változott.

3.2 Életkor

A mezőgazdaságban alkalmazott szakképzett munkaerő hiánya mellett lényeges probléma az életkor kérdése (1. táblázat). Hamza és mtsai (2001) által végzett felmérések alapján kapott eredmények egybeesnek a nemzetközi tendenciákkal, azaz az agrárágazatban a foglalkoztatottak életkor szerinti összetétele egyre kedvezőtlenebb. A mezőgazdaságban dolgozók derékhatárt 61%-os részesedéssel a középkorú és az idősödő korosztályok alkotják, amely az ipar és a nemzetgazdaság egyéb ágazatai között is a legmagasabb. Az ágazat alacsony eltartó és jövedelemtermelő képessége nem túlzottan vonzó a fiatalok körében (Berde, 2003). Hasonló következtetésekre jutott Kapronczai (2010) is; az általa vizsgált adatok szerint Magyarországon is megfigyelhető az agrárágazatban dolgozók elöregedése. 2005-ben a középkorú és az idősödő korosztályokhoz tartozott a mezőgazdasági munkaerő 62,2%-a. A foglalkoztatottak közel harmada 50 éven felüli. Ez a tendencia a KSH 2013. évi gazdaságszerkezeti összeírása alapján továbbra is kedvezőtlen arányt mutatott a hazai termelők korösszetételét tekintve. A 2010–2013-as időintervallumban tovább folytatódott az elöregedés. A gazdálkodók 31%-a 65 év feletti volt 2013-ban, a 35 év alattiak aránya közel 1 százalékponttal csökkent (6,1%), az 55 év felettieké viszont több mint 2 százalékponttal emelkedett (60%). Emellett mérséklődött a középkorú gazdálkodók aránya is. A segítő családtagok korszerkezete valamelyest kiegyensúlyozottabb volt. Az 55 év felettiek aránya 2010-ben és 2013-ban is 37%, a 35 év alattiak aránya azonban a korábbi 24-ről 28%-ra emelkedett.

A gazdálkodók száma az életkor és termelési típus szerint 2010-ben, ezer fő				
Életkor	Termelési típus			Összesen
	Növénytermesztő	Állattartó	Vegyes	
35 évnél fiatalabb	20	10,5	10,1	40,6
35 - 44 éves	39,7	20	24,1	83,7
45 - 54 éves	57,6	26,1	38	121,6
55 - 64 éves	77	33,6	50	160,6
65 évesnél idősebb	87,1	35	47,4	169,5
összesen	281,4	125,1	169,5	576,1

1. táblázat. A gazdálkodók száma az életkor és termelési típus szerint 2010-ben

*Forrás: KSH <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/mkepzes.pdf>
(saját szerkesztés)*

A 1. táblázat adataiból kitűnik, hogy igen magas számban vannak jelen az 55 évesnél, illetve a 65 évesnél idősebb korosztályból kikerülő gazdálkodók; összesen 57,3 %-ot tesz ki az 55 évesnél idősebb mezőgazdasági tevékenységet folytatók aránya. Ezzel szemben csekély mértékben, mindösszesen 7%-ban vannak jelen a 35 évesnél fiatalabb gazdák az ágazatban.

3.3 Képzettség

Dorgai és mtsai (2000) vizsgálatai szerint 1980-ban a mezőgazdaságban dolgozó aktív keresők közel háromnegyedének, vagyis 73,4 százalékának csupán általános iskolai végzettsége volt, ami kedvezőtlen korösszetétellel is párosult. 1996-ra ez az arány 42,4 százalékra csökkent, de ez a változás a más ágazatoktól való lemaradást nem szüntette meg (Hamza és mtsai, 2001). Az aktív keresőknek több mint 40 százaléka még mindig alacsony végzettségű, míg az országos átlag 21 százalék körüli (Berde, 2003). Mindezekről eltérően Kapronczai (2010) szerint változás következett a mezőgazdaságban foglalkoztatott munkaerő iskolai végzettség szerinti összetételben 1990–2005 között. Az agrárszektorban dolgozók aluliskolázottságát emelte ki Udovecz Gábor 2014-ben írt tanulmányában, miszerint a munkavállalók, gazdálkodók nem is érdeklődnek a szakmai képzések iránt, holott a mezőgazdasági termeléssel foglalkozók (családi munkaerő) majd 90%-a nem rendelkezik semmiféle szakképzettséggel, az egyéni gazdaságok vezetőinek alig 8%-a rendelkezik közép- vagy felsőfokú végzettséggel. A Központi Statisztikai Hivatal 2015-ben kiadott tanulmánya szerint a 2010. évi általános mezőgazdasági összeírás (ÁMÖ) idején regisztrált 9,2 ezer agrárgazdasági szervezet irányítójának 73%-a, 6,7 ezer fő rendelkezett valamilyen mezőgazdasági végzettséggel. Az irányítók legnagyobb része, 44%-a felsőfokú, 22%-a középfokú, 7%-a pedig alacsonyfokú mezőgazdasági képzettséggel vezette a gazdaságot, míg 21%-uk gyakorlati tapasztalattal, 6%-uk pedig szakmai képzés és gyakorlati tapasztalat nélkül. Az egyéni gazdaságokban a gazdálkodók és segítő családtagok mezőgazdasági iskolázottsági szintje jóval alacsonyabb, mint a gazdasági szervezetek irányítóié. Esetükben átlagosan 10% körül alakult a szakmai képzéssel rendelkezők aránya, amely összességében mintegy 110 ezer főt jelentett. A gazdálkodók és segítő családtagok jelentős többsége mezőgazdasági képzettség nélkül, gyakorlati tapasztalat alapján (76%), vagy annak hiányában (14%) gazdálkodott. A mezőgazdasági végzettségű gazdálkodók és segítő családtagok 20%-a felső-, 44%-a közép-, 36%-a pedig alacsonyfokú szakmai képzéssel rendelkezett (2. táblázat).

Gazdálkodók száma a legmagasabb iskolai végzettség szerint 2010-ben/1000 fő				
Legmagasabb végzettség	Termelési típus			Összesen
	Növénytermesztés	Állattenyésztés	Vegyés	
Nincs	23,1	12,8	9,3	45,2
Gyakorlati tapasztalat	219	101,9	126,2	447,1
Alapfok	11,1	4,7	13,2	28,9
Középfok	16,4	4,7	15	36
Felsőfok	11,9	1	5,9	18,8
Összesen	281,4	125,1	169,5	576,1

2. táblázat. Gazdálkodók száma a legmagasabb iskolai végzettség szerint 2010 -ben

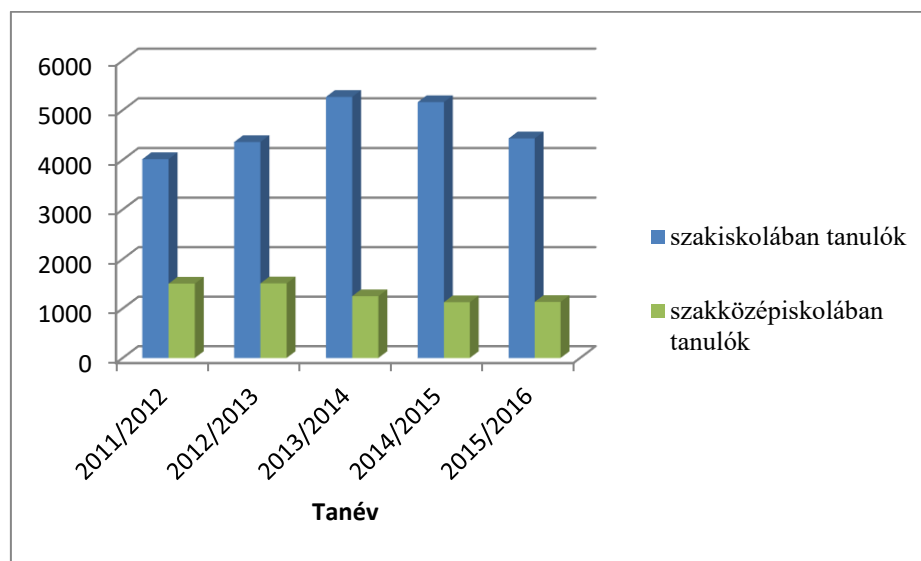
*Forrás: KSH <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/mkepzes.pdf>
(saját szerkesztés)*

Elgondolkodtató, hogy az ágazatban termelő tevékenységet folytatók 76,6%-a csupán gyakorlati tapasztalatokra hagyatkozva folytatja gazdálkodását, és csak 3,3% a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya (mint azt a 3. táblázat adatai mutatják).

3.4 A középfokú mezőgazdasági szakképzés

A mezőgazdasági szakképzés az agrárium fejlődéséhez vezető út egyik kulcstényezője, hiszen alapvető feladata, hogy a tanulókat korszerű elméleti és gyakorlati ismeretekkel lássa el, amelyekkel nemzetközi összehasonlításban is versenyképesek lehetnek. Magyarországon az iskolarendszerű agrárképzések iránt 2002 és 2012 között csökkent, az iskolarendszeren kívüli mezőgazdasági képzések iránt pedig nőtt az érdeklődés.

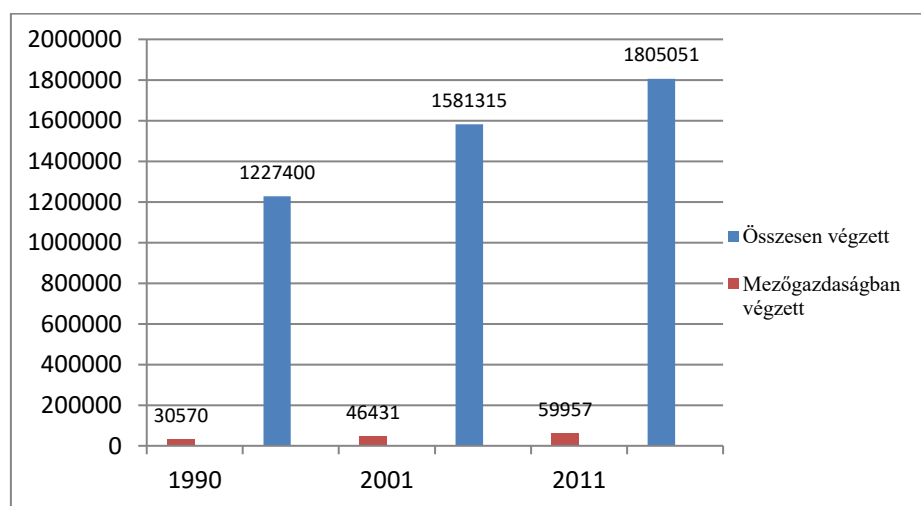
A 2015/2016-os tanévben középfokú oktatási intézményben nappali rendszerű képzésben 451 ezer fő tanult, ez 4,2%-al kevesebb, mint egy évvel korábban. Az érettségit nem adó szakiskolákban több mint 12%-kal esett vissza a tanulói létszám, így a 2016-os tanévben 12 ezerrel kevesebben, összesen majdnem 88 ezren tanulnak ebben a formában; arányuk a középfokú oktatásban részt vevők között – közel 2 százalékponttal – 21-ről 19%-ra csökkent. Szakközépiskolába 182,5 ezren iratkoztak be, 3,3%-kal (6200 fővel) kevesebben, mint a 2014/2015-ös tanévben.

1. ábra. Mezőgazdasági szak-és szakközépiskolákban tanulók száma

*Forrás: KSH <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/mkepzes.pdf>
(saját szerkesztés)*

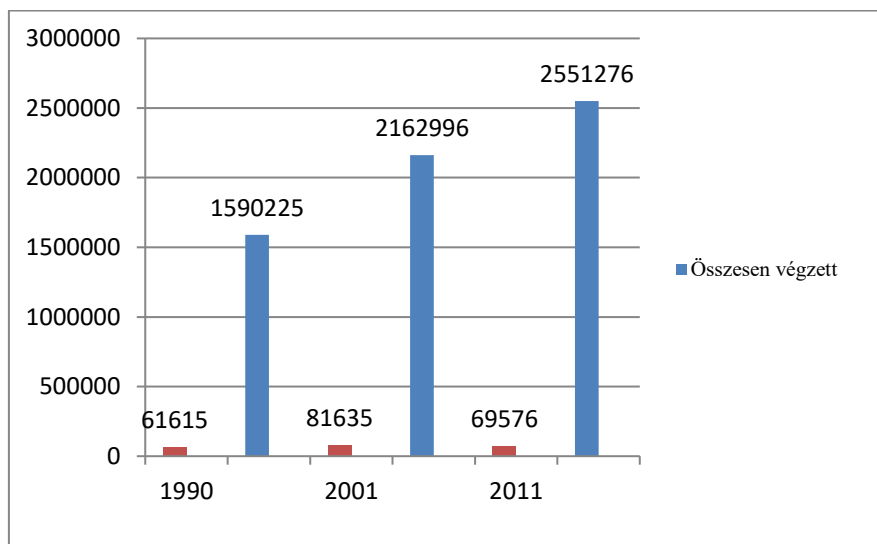
Az 1. ábra adatai szemléltetik a mezőgazdasági szak-és szakközépiskolában bekövetkezett létszámváltozásokat. Középfokú mezőgazdasági szakképzésben mindösszesen a tanulók 1,23%-a részesült a 2015/2016-os tanévben. A szakiskolai képzést a tanulók 75%-a, a szakközépiskolai képzést pedig a diákok 25%-a választotta. A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint ebben a tanévben sikeres szakmai vizsgát tett 1099 fő, míg mezőgazdasági szakközépiskolában 438 fő tett sikeres vizsgát.

2. ábra. Középfokú iskolai végzettséggel rendelkezők száma, érettségi nélkül, szakmai oklevéllel

*Forrás: KSH http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_nepesseg_iskolazottsaga
(saját szerkesztés)*

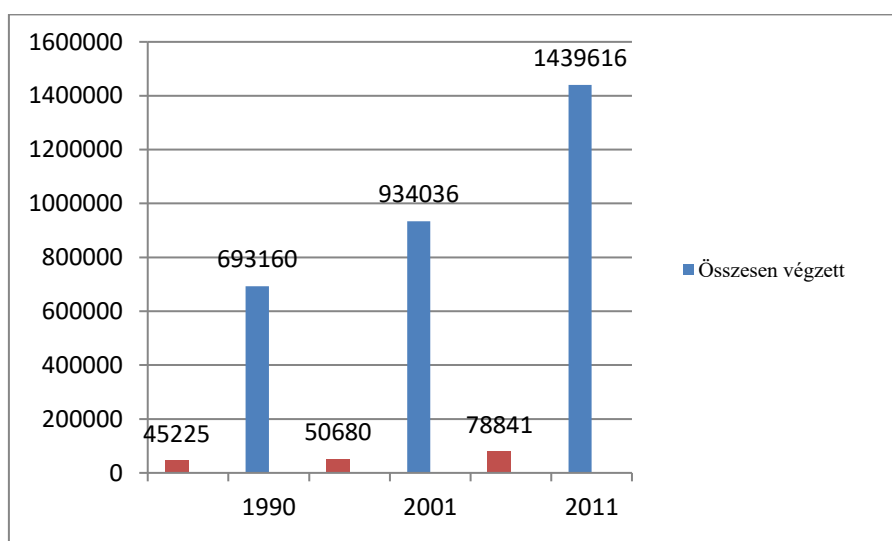
A mezőgazdasági és állatorvos tudományok területén az érettségi nélkül, szakmai oklevéllel végzők aránya a 2011. évre 2,5%-ról 3,3%-ra emelkedett az összes középfokú képzésekben végzettekhez viszonyítva, ahogy azt a 2. ábra szemlélteti.

3. ábra. Középfokú iskolai végzettséggel rendelkezők száma, érettséggel és szakmai oklevéllel

Forrás: KSH http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_nepesseg_iskolazottsaga (saját szerkesztés)

A 3. ábrán a mezőgazdasági és állatorvos-tudományok területén középfokú iskolai végzettséggel – érettségeivel és szakmai oklevéllel rendelkezők – aránya látható, amely a 2011-es évre 3,9%-ról 2,7%-ra csökkent, mivel más területen középfokú végzettséggel végzők száma megemelkedett az előző évekhez képest.

4. ábra. Befejezett felsőfokú végzettséggel rendelkezők száma

Forrás: KSH http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_nepesseg_iskolazottsaga (saját szerkesztés)

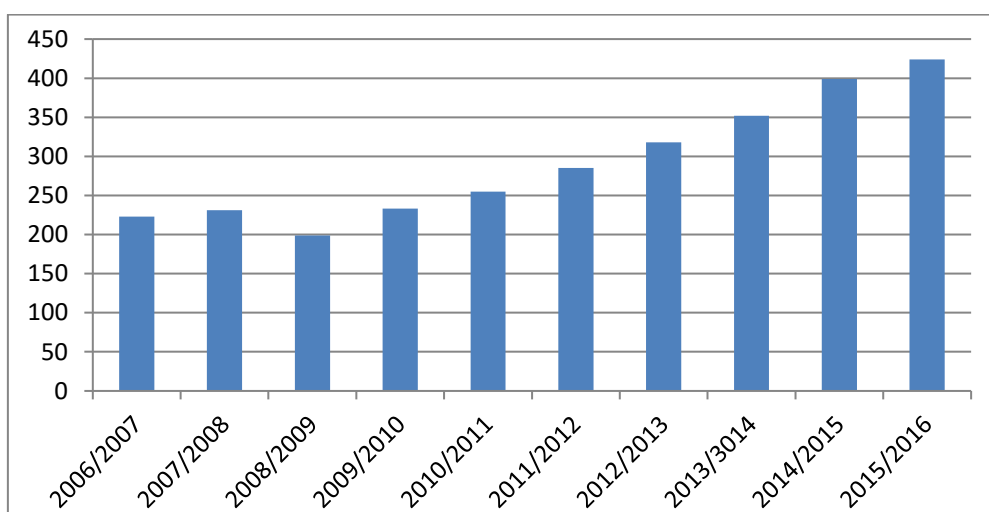
Felsőfokú mezőgazdasági és állatorvos-tudományi területen végzők száma az összes felsőfokú képesítést szerzők számához viszonyítva az 1990-ben 6,5%-ról az ezredfordulóra 5,4%-ra csökkent, majd a 2011-es évre 2,4%-os emelkedést mutatott, mindamelllett a felsőfokú képzésben résztvevők száma is jelentős mértékben emelkedett, mint ahogy azt a 4. ábra szemlélteti.

3.5 Interjú a kaposvári mezőgazdasági szakközépiskola oktatási igazgatóhelyettesével

Somogy megye legnagyobb mezőgazdasági szakiskolája található Kaposváron, Elődje Somogyzentimrén 1886-ban nyílt meg első szakmai iskolaként. Az eltelt több mint százhusz év alatt az intézmény működött téli gazdasági iskolaként, mezőgazdasági gimnáziumként, szakmunkásképzést folytató szakközépiskolaként, mezőgazdasági középiskola és technikumként és mezőgazdasági szakközépiskolaként is. Az iskola 1968-ban vette fel Móricz Zsigmond nevét, az intézmény 2008 szeptemberétől a DASZK – Dunántúli Agrár-szakképző Központ – keretében működik, és igyekszik kihasználni az integráció előnyeit. Az iskola többszöri névváltozáson és épületváltáson esett át, mire a mai nevét FM DASZK Móricz Zsigmond Mezőgazdasági Szakgimnáziuma Szakközépiskolája és Kollégiuma elnyerte.

Munkámat nagyban elősegítette az iskola oktatási igazgatóhelyettesének, Rehling Andrásnak a segítsége, aki 1996-óta tanít az iskolában, 2006-óta vesz részt az intézmény vezetésében is. Interjúalanyom lehetővé tette számomra az iskolai adatok feldolgozását, másrészt megosztotta velem véleményét a jelenlegi szakmai képzések színvonaláról is, amelyek egybecsengenek a korábban leírtakkal.

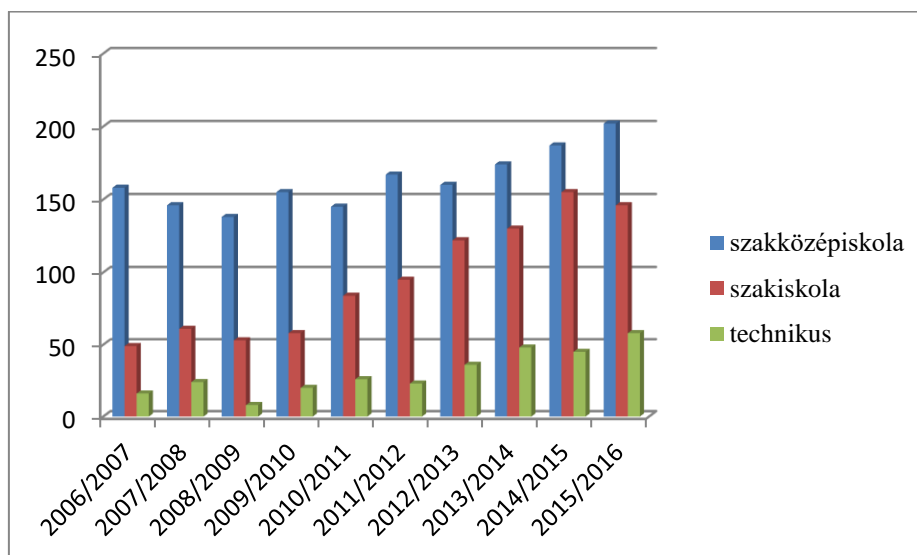
Az iskola tanulói létszáma példaértékű emelkedést mutat: az 1995/1996-os tanévben 223 tanulói létszám az utóbbi tanévre 424 főre emelkedett, ahogyan azt az 5. ábrán is láthatjuk.

5. ábra. A tanulók létszámának változása 2006–2016 között a Kaposvári Móricz Zsigmond Mezőgazdasági Szakgimnáziuma Szakközépiskolája adatai alapján

Forrás: (saját adatgyűjtés és szerkesztés)

A létszámemelkedés a szakiskolai képzésben részesülők jelentős létszámváltozásának köszönhető. Míg 2006-ban a tanulók 22%-a, addig 2015-ben 36%-uk vett részt szakiskolai képzésben a szakközépiskolai oktatásban részt vevők viszonylag stagnáló létszáma mellett. A részletes képzési arányt a 6. ábra szemlélteti.

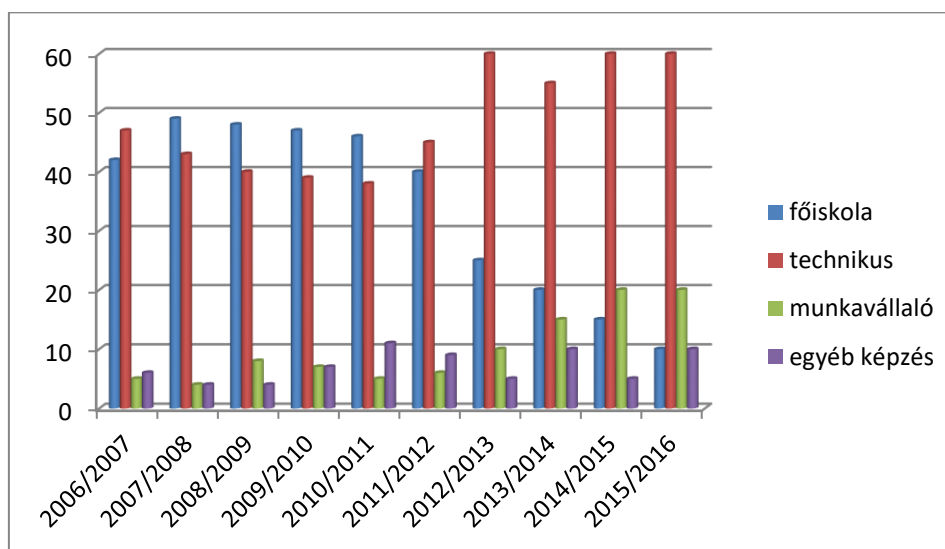

6. ábra. Képzési arány a Móricz Zsigmond Mezőgazdasági Szakiskolában

Forrás: (saját adatgyűjtés és szerkesztés)

A kezdeti időszakban a szakiskolások létszáma 53 főről a 2010/2011-es tanévben 84 főre emelkedett, csúcspontját a 2015-ös tanévben nyerte el 155 szakiskolai oktatásban részesülő tanulóval. Mindez 65%-os létszámnövekedést jelentett.

A középiskolai tanulmányok befejeztével a diákok továbbtanulási arányát a 7. ábrán mutatom be.

7. ábra. A továbbtanulás összetétele a Móricz Zsigmond Mezőgazdasági Szakiskolában

Forrás: (saját adatgyűjtés és szerkesztés)

A 2012/2013-as tanévet követően emelkedett a technikus képzések iránt érdeklődők és a középiskolai tanulmányaik befejeztével munkavállaló diákok aránya, illetve csökkent az agrár-felsőoktatást választó tanulók száma.

Az iskola igazgatóságának feltett, a „mezőgazdasági képzések jelentőségére” irányuló kérdéseimre a következő válaszokat kaptam:

- A mezőgazdasági környezet és az ágazat sajátosságai szükségessé teszik a megfelelően képzett szakemberek oktatását mind a középiskolai, mind a felsőfokú intézményi keretek között. A szakemberhiány napjainkban már elég sok akadályt képzett a termelésben dolgozó vállalkozók és munkavállalók számára egyaránt.
- Az oktatásnak és a mezőgazdasági képzéseknek a jelentősége egyre növekedni fog Magyarországon, hiszen az ország, természeti adottságai révén, jelentős szerepet játszik és játszhat a jövőben. Mindazonáltal nem elég csak a természeti adottságokra hagyatkozni, hiszen emberi erőforrás nélkül a legtermékenyebb föld sem hoz termést.
- Igazgatóhelyettes úr véleménye szerint a középszintű agrárképzés jövője kiszámítható és biztosnak tekinthető. Az elkövetkező években, évtizedekben oly mértékben megnövekszik a minőségi élelmiszer iránti igény, hogy az hosszú távra biztosít megélhetést a mezőgazdaságban dolgozók számára.

A következőkben arra irányultak kérdéseim, hogy milyen problémákkal szembesülnek a pedagógusok mindennapi munkájuk során, melyek a legsürgősebben megoldásra váró feladatok.

- A képzett munkaerő kivándorlása, a tanulói létszám visszaesése, a technikai vívmányok beépülése a mezőgazdaságba kihívást jelentenek a pedagógusok számára is. Ezzel szemben a mezőgazdaságban olyan mértékű fejlődés következett be, amellyel sem a tanárképzés, sem a szakképzés nem képes lépést tartani, amelynek eredményeként nem lehet ugyanúgy és ugyanazt oktatni, mint ezelőtt.
- A középszintű agrárképzésben jelentős megújításra van szükség. Ennek egyik területe a műszaki és az informatikai képzés megújítása, a gyakorlati oktatás színvonalának a technológiai újításokat követő fejlesztése, illetve a szaktanárok továbbképzése is elengedhetetlen feltétele a minőségi oktatás biztosításának.
- A tanulói kompetenciák tekintetében is változtatásra van szükség. A növekvő szülői és kormányzati elvárások már nemcsak a szakismeretek oktatását várja el az iskolától, hanem a nevelést és a jövőkép kialakítását is. A jelenlegi tantárgyi rendszer erre nem ad lehetőséget. Számos elem hiányzik a mai oktatásban az elsajátítandó ismeretek közül,

így például a tanulás tanítása, pénzügyi alapismeretek, a vállalkozás indításához szükséges kompetenciák kialakítása. A jelen állapotok szerint a pedagógusok nincsenek felkészítve ilyen irányú oktató-nevelő munka megvalósítására, amely a hagyományos – eddig alkalmazott – módszerekkel kivitelezhetetlen. Mindezek megvalósítása érdekében a pedagógusok képzésében is változtatásokat kell véghezvinni.

4. Következtetések, javaslatok

A mezőgazdasági munkafolyamatok sajátos munkakörülményeket jelentenek, ráadásul a mezőgazdasági munkafolyamatok jelentős része ugyan gépesíthető, de nem automatizálható. Ez azt jelenti, hogy még a gépesített munkafolyamatok esetében is a munkaműveletek egy részét manuálisan kell elvégezni, amelyhez szakképzett és elkötelezett munkaerőre van szükség. A mezőgazdasági ágazatok működésében egyre nagyobb gondot jelent a szakképzett munkaerőhiány mellett az életkor kérdése is, amely összetételét tekintve egyre kedvezőtlenebb. A mezőgazdasági szakképzés az agrárium fejlődéséhez vezető út egyik kulcstényezője, hiszen alapvető feladata, hogy a tanulókat korszerű elméleti és gyakorlati ismeretekkel lássa el, amelyekkel nemzetközi összehasonlításban is versenyképesek lehetnek.

A mezőgazdaságban is alkalmazott technikai vívmányok, fejlesztések, a gyereklétszám csökkenése és kompetenciáinak különböző volta igen komoly kihívások elé állítja a pedagógusokat munkájuk elvégzése során.

Van olyan oktatási intézmény, amely a tanulói létszám csökkenését meg tudta állítani, sőt emelkedő tendenciát mutatott fel az utóbbi időkben, de mindezen túlmutatóan igen nagy szükség van számos más, az oktatást befolyásoló és meghatározó tényező változtatására.

A döntési pozícióban lévő szakembereknek határozott lépéseket kell tenniük annak érdekében, hogy biztosítani lehessen a megfelelő munkafeltételeket az anyagi és az erkölcsi feltételek megvalósításával. A döntések előkészítésénél figyelembe kell venni a legújabb kutatási eredményeket, előrejelzéseket, a szakemberek véleményét. Ez komoly és nehéz munka, de mindenképpen szükséges elvégezni, mert egy gazdasági ágazat jövője függhet a helyes célok kitűzésétől.

5. Összefoglalás

Magyarország természeti adottságait tekintve a mezőgazdasági ágazatok működéséhez minden feltétel adott, de mindemellett hangsúlyozni kell, hogy a mezőgazdasági munkafolyamatok sajátos munkakörülményeket jelentenek. A mezőgazdasági ágazat specializációján túl szembe kell nézni az utóbbi évtizedben lezajló technikai-technológiai fejlődéssel, a kialakult foglalkoztatási nehézségekkel, sok esetben szakemberhiánnyal, a gazdasági és társadalmi normák, elvárások megváltozásával. A kutatás során kiindulópontot jelentett – a mezőgazdaságban dolgozók számának és arányának alakulása mellett – az ágazatot is érintő jelentős probléma: a fiatal munkaerő hiánya. A tanulmány rávilágít arra a tényre, hogy sajnálatos módon a mezőgazdaságban dolgozók képzettsége igen sok esetben nem megfelelő minőségű, sokszor csupán gyakorlati tapasztalatokra hagyatkozva látják el mindennapi feladataikat.

A mezőgazdasági szakképzés jelentőségét hangsúlyozva a kutatás próbál rámutatni arra, hogy a szakmai oktatásban és a szakpedagógus-képzésben jelentős változtatásokra és fejlesztésekre van szükség, hogy országunk a világ élelmiszertermelésében továbbra is vezető szerephez juthasson.

BIBLIOGRÁFIA

- Berde, Cs. (2003): *Az emberi erőforrás gazdálkodás vezetési kérdései a mezőgazdaságban* [online] <http://www.date.hu/acta-agraria/2003-12/berde.pdf>, pp. 1–9. [2017.03.12.]
- Bíró, Sz. – Rácz, K. (2013). Foglalkoztatási lehetőségek a mezőgazdaságban, *Agro napló*, 17. évf. 9. sz. pp. 105–107.
- Buzás, Gy. (2001): A gabonatermesztés szervezése és ökonómiája. In: Pfau, E. – Széles, Gy. (szerk.): *Mezőgazdasági Üzemtan II.*, (pp. 132–159) Budapest: Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó.
- Dorgai, L. – Hamza, E. – Miskó, K. – Székely, E. – Tóth, E. (2000). *Az agrárágazat foglalkoztatásának helyzete, az 1990-1998 közötti változások jellemzői*. Agrárgazdasági Tanulmányok, 13. Budapest: Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet.
- Hamza, E. – Miskó, K. – Tóth, E. (2001). *Az alkalmazkodóképesség és a rugalmas foglalkoztatási formák szerepe az agrárágazatban*. Agrárgazdasági Tanulmányok, 2. Budapest: Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet.
- Kapronczai, I. (2010): *A Magyar agrárgazdaság az adatok tükrében az EU csatlakozás után*; Budapest: Agrárgazdasági Kutató Intézet.

Központi Statisztikai Hivatal 2015: *A mezőgazdasági képzettségűek társadalmi jellemzői*; [online]:

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/mkepzes.pdf>

http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_nepesseg_iskolazottsaga

http://www.ksh.hu/apps/shop.kiadvany?p_kiadvany_id=80390&p_tema_kor_kod=KSH&p_lang=HU [2017.03.12.]

Központi Statisztikai Hivatal: *Statisztikai tükör, Oktatási adatok*: 2015/2016; 2014/2015; 2013/2014; 2012/2013, 2011/2012. [online]:

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktatas1516.pdf>

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktatas1415.pdf>

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktatas1314.pdf>

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktatas1213.pdf>

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktatas1112.pdf>

Kömüves, Zs. (2010). *Munkaszervezései és munka- megelégedettségi vizsgálatok a sertés-tenyésztésben* [Doktori disszertáció]. Kaposvári Egyetem, Kaposvár.

Kömüves, Zs. (2015). A nagykanizsai iskolaintegráció okainak a vizsgálata, *Képzés és Gyakorlat*, 2015/3–4. szám, 13. évf. pp. 119–131. DOI: [10.17165/TP.2015.3-4.8](https://doi.org/10.17165/TP.2015.3-4.8)

Kömüves, Zs. (2017). *Jó vezetőket keresünk, avagy a vezetés lényegi kérdései*. Kaposvár: Somtesz Kiadó.

Pfau, E. (1998). *A mezőgazdasági vállalkozások termelési tényezői, erőforrásai*. Debrecen: DATE.

Popp, J. (2014). Hatékonyság és foglalkoztatás a magyar mezőgazdaságban, *Gazdálkodás*, 58. évf. 2. sz. pp.182–183.

Széles, Gy. (2001). *Az állattenyésztő ágazatok szervezése és ökonómiája*. In: Pfau, E. – Széles, Gy. (szerk.): *Mezőgazdasági Üzemtan II.*, (pp. 132–159) Budapest: Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó.

Udovecz, G. (2014): Gondolatok a” Hatékonyság és foglalkoztatás a magyar mezőgazdaságban” című vitacikkhez; *Gazdálkodás*, 58. évf. 5. sz. pp. 481–496.

Villányi, L. – Vasa, L. (szerk.) (2007). *Agrárgazdaságtan, EU Agrár és Környezetpolitika*, Debrecen: Debreceni Egyetem Agrár- és Műszaki Tudományok Centruma Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Kar.

HORVÁTHNÉ PETRÁS, VIKTÓRIA

THE IMPORTANCE OF AGRICULTURAL TRAINING IN HUNGARY

In Hungary – regarding its natural circumstances – all the conditions are given for the operation of the agricultural sectors. Nevertheless, it should be stressed that the agricultural working processes mean particular working conditions. Beyond the specialization of the agricultural sector, it is essential to face the technological and technical development which happened in the last decade, the difficulties of employment, the lack of experts in many cases and the change in the social and economic norms and requirements. During my research it was a starting point to show the number and proportion of workers in the agricultural sector as well as the significant problem concerning this sector, which is the lack of young manpower. The study highlights the fact that unfortunately the qualification of the agricultural workers is quite often unsuitable. In many cases they fulfill their everyday tasks on the basis of practical experience. Emphasizing the importance of the agricultural training the research tries to point out the need for the development and considerable changes in professional training of teachers and subjects so that Hungary could hold a leading position in the world's food production also in the future.